DZIEKANAT
Wydziału Historycznego UJ
wpłynęło 10.12.2021

Kraków, dn. 10.12.2021

Anna Kubica-Grygiel
Wydział Historyczny
Promotor: prof. Jacek Poleski

Streszczenie pracy doktorskiej pt.: ***Populacja dorzecza górnej Wisły od 2 połowy X. w. do połowy wieku XIII na podstawie badań archeologicznych i antropologicznych cmentarzysk szkieletowych***

Celem przygotowywanej dysertacji było przedstawienie wieloaspektowej charakterystyki populacji zamieszkującej dorzecze górnej Wisły w okresie od połowy X do połowy XIII w. na podstawie wyników badań archeologicznych i antropologicznych cmentarzysk szkieletowych. Przygotowywana rozprawa doktorska realizowana była w oparciu o projekt, który finansowany był ze środków *Diamentowego Grantu* przyznanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego i składał się z kilku zasadniczych etapów. W pierwszym z nich zebrano informacje o 140 cmentarzyskach wczesnośredniowiecznych z dorzecza górnej Wisły zbadanych archeologicznie na przestrzeni ponad stu lat. Oprócz zebrania informacji opublikowanych, konieczne było również zapoznanie się z nieopracowanymi materiałami przechowywanymi w zbiorach kilkudziesięciu jednostek naukowych z terenów województw: małopolskiego, podkarpackiego, lubelskiego, świętokrzyskiego i śląskiego.

W drugim etapie wstępnie opracowano materiał zabytkowy, tj. głównie przygotowano rysunki i zdjęcia zabytków a także wykonano zaktualizowane kartografie najbardziej interesujących form reprezentowanych na cmentarzyskach małopolskich na tle środkowoeuropejskim. Ponadto scalono i wstępnie przeanalizowano rozproszone dane antropologiczne o ludności pochowanej na nekropolach. Dokonano też kwalifikacji szczątków kostnych do analiz specjalistycznych.

Kolejny etap stanowił program badań stabilnych izotopów węgla i azotu, który prowadzony był wspólnie z dr Gundulą Müldner w laboratorium Uniwersytetu w Reading (UK). Analizie poddano materiały pochodzące z 5 różnych cmentarzysk małopolskich: 3 klasycznych cmentarzysk pozakościelnych w Krakowie-Zakrzówku, Grodowicach, Witowie, 1 cmentarzyska odkrytego na majdanie grodziska w Trepczy-Horodyszczu oraz 1 cmentarzyska przykościelnego pw. św. Benedykta w Krakowie. Analizie poddano pochówki zarówno kobiet jak i mężczyzn. Groby różniły się pomiędzy sobą nie tylko płcią pochowanych zmarłych, ale także wyposażeniem; do badań wyselekcjonowano groby, w których obecne było wyposażenie jak i te, które były go pozbawione. W przypadku cmentarzyska św. Benedykta w Krakowie wybrano pochówki o różnej lokalizacji względem świątyni: groby zlokalizowane na zewnątrz i wewnątrz kościoła. W badaniach wykorzystano również próbki kości zwierzęcych, które wykorzystywane są jako tło w rekonstrukcji paleodiety. Wyniki tych badań wskazują nie tylko na właściwy dobór próbek (oznaczono w sumie ponad 200 próbek pochodzących z kości ludzkich i zwierzęcych z terenu Małopolski), ale przede wszystkim przynoszą szereg cennych wskazówek do rekonstrukcji paleodiety. Uzyskane z badań izotopowych dane przyniosły nieznane dotąd, ciekawe wnioski wynikające z porównania paleodiety ze statusem ekonomicznym zmarłych pochowanych na cmentarzyskach a także dostarczyły pośrednio pewnych wskazówek do rekonstrukcji gospodarki ludności wczesnohistorycznej z terenu Małopolski.

Kolejny etap stanowiły badania serii próbek DNA pochodzących z cmentarzysk wczesnośredniowiecznych z terenu Małopolski. Wyniki uzyskane z analiz przyniosły ciekawe

informacje o strukturze genetycznej mieszkańców wczesnośredniowiecznej Małopolski. Warto podkreślić, że dla materiałów z terenu historycznej Małopolski takie badania do tej pory nie były prowadzone.

Niewątpliwym atutem przygotowywanej dysertacji jest jej interdyscyplinarność. Uzyskane wyniki pozwoliły na pogłębienie wiedzy o ludności zamieszkującej dorzecze górnej Wisły we wczesnym średniowieczu. Na ich podstawie należy na nowo spojrzeć na stosunki kulturowe, osadnicze i w jakimś stopniu również gospodarcze występujące na omawianym obszarze, uznawanym tradycyjnie za strefę przenikania wpływów z zachodniej, południowej i wschodniej części Słowiańszczyzny, a także oddziaływań staromadziarskich. W pracy poruszone też zostało, dotychczas bliżej nieanalizowane, zagadnienie kondycji biologicznej zamieszkujących tą strefę społeczeństw, rekonstruowanej przy zastosowaniu nowoczesnych metod wykorzystywanych coraz szerzej w antropologii.

Anna Kubicka-Grygiel

DZIEKANAT
Wydziału Historycznego
wpłynęło 10. 12. 2021

Kraków, dn. 10.12.2021

Anna Kubica-Grygiel
Wydział Historyczny
Promotor: prof. Jacek Poleski

Summary of doctoral thesis: *Population of the upper Vistula river between the mid 10th to the mid 13th century based on the results of archaeological and anthropological studies of flat inhumation cemeteries*

The aim of this dissertation is to present a multifaceted characterisation of the population living in the upper Vistula basin between the mid 10th to the mid 13th century based on the results of archaeological and anthropological studies of flat inhumation cemeteries. The dissertation is based on a project which was financed by the Ministry of Science and Higher Education (the so called the *Diamond Grant*) and consisted of several major stages. In the first stage, information on 140 early-medieval cemeteries from the upper Vistula basin examined archaeologically for over a century was collected. Apart from collecting published information, it was also necessary to get acquainted with undeveloped materials stored in the collections of several dozen research units in the Małopolskie, Podkarpackie, Lubelskie, Świętokrzyskie and Śląskie voivodships.

In the second stage, the material was preliminarily elaborated, i.e. drawings and photographs of artefacts were prepared, and updated cartographies of the most interesting forms of artefacts found in graves compared with the Central European analogies were made. Moreover, scattered anthropological data on the population buried in the necropolises was consolidated and initially analysed. Bone remains were also qualified for specialist analyses.

The next stage was a programme of stable carbon and nitrogen isotope studies, which was carried out in collaboration with Dr Gundula Müldner in the laboratory of Reading University (UK). Materials from 4 different Lesser Poland cemeteries were analysed: 3 classical non-churchyard cemeteries in Kraków-Zakrzówek, Grodowice, Witów, 1 cemetery discovered in the maydan of the mound in Trepcza-Horodyszcze and 1 churchyard cemetery of St. Benedict in Kraków. Burials of both men and women were analysed. The graves differed not only in terms of the sex of the buried deceased but also in terms of their furnishing; both graves with and without furnishing were selected for analysis. In the case of the cemetery of St. Benedict in Cracow burials with different locations in relation to the church were selected: graves located outside and inside the church. Samples of animal bones, which are used as a background in palaeodiety reconstructions, were also used in the study. The results of these studies indicate not only a proper selection of samples (over 200 samples from human and animal bones from the Małopolska region were determined in total), but, most importantly, they bring a number of valuable clues for palaeodietary reconstruction. The data obtained from the isotopic research yielded hitherto unknown, interesting conclusions resulting from the comparison of palaeodiet with the economic status of the deceased buried in cemeteries and indirectly provided some clues for the reconstruction of the economy of early historic population of the Malopolska region.

The next stage was a series of DNA samples from early medieval cemeteries in Lesser Poland. The results obtained from the analyses brought new, hitherto unknown information on the genetic structure of early medieval inhabitants of Małopolska. It is worth emphasising that such research has not been conducted on the materials from the historical Małopolska.

An unquestionable asset of the prepared dissertation is its interdisciplinary character. The obtained results allowed for deepening the knowledge on the population inhabiting the upper Vistula river basin in the early Middle Ages. On their basis, it is necessary to take a fresh look at the cultural, settlement and, to some extent, economic relations existing in the area in question, traditionally regarded as a zone of interpenetration of influences from the western, southern and eastern parts of Slavic area, as well as Magyar influences. Essential part of dissertation is also devoted to the issue of the biological condition of the societies inhabiting this zone, which has not been analysed so far, and which is reconstructed using modern methods which are more and more widely used in anthropology.

Anna Kubica-Grygiel